

вчитися «від сесії до сесії». Якщо ж викладач зосередить свою увагу на основній масі, то найбільш активні студенти можуть поступово припинити свої пошукові роботи і приєднатися до більшості слухачів.

Цю достатньо важку проблему можна вирішити шляхом організації наукового гуртка з відповідної дисципліни. Викладач у цьому разі відразу вирішує два головних завдання: надає можливість обдарованим студентам проявити себе, оскільки науковий гурток не обмежує своїх членів у виборі теми дослідження, та не боїться приділити більше уваги основній масі учнів, що, в свою чергу, може виділити в колективі нові таланти, які також стануть членами наукового гуртка. В ідеалі, за великого бажання з боку викладача та відповідного досвіду, членами гуртка може стати практично вся група (і такі випадки були).

Цей напрям роботи зі студентами в позанавчальний час практикується вже понад три роки на кафедрі фінансів КНЕУ у ході вивчення таких дисциплін як «фінанси», «бюджетна система», «фінанси зарубіжних корпорацій», «місцеві фінанси», «податкова система» тощо. Але, попри переваги такого підходу в навчанні, за цей час стали відомі і певні недоліки цієї роботи. До них ми б віднесли надто декларативний характер обрання тем, що виносяться викладачем на обговорення. Тому, викладачеві потрібно разом зі студентами обговорювати напрями наукових досліджень, що ще більше спонукатиме студентів до пошукової роботи. Крім того, потрібно вдосконалити систему заохочення найбільш активних студентів. Ці кроки, на нашу думку, дозволять ще змістовніше підійти до вивчення і опрацювання навчального матеріалу.

*Н. Ю. Бутенко, канд. екон. наук, доц.,
кафедра педагогіки та психології*

УМОВИ ТА ФАКТОРИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Результат будь-якої справи суттєво залежить не стільки від того, які висуваються завдання, а переважно від того, як організована діяльність з досягнення цих завдань. Тому перехід до індивідуалізації у навчальному процесі, який є таким приваб-

ливим та бажаним, має сенс проводити помірковано і комплексно поєднувати його з традиційними формами навчання. Як кожна інновація, індивідуалізація навчального процесу знаходиться під впливом багатьох факторів, які певним чином ускладнюють процес впровадження індивідуального підходу у навчанні. Для того, щоб цей процес відбувався якомога краще, доцільно заздалегідь продумувати можливі утруднення та використовувати превентивні заходи щодо зменшення їх впливу.

Впровадження індивідуалізації у навчальний процес безпосередньо торкається наступних аспектів:

- змісту навчання;
- форм і методів навчання;
- діяльності як студентів, так і викладачів;
- організаційних аспектів навчання;
- взаємовідносин та взаємодії викладача зі студентами;
- ступеня формалізації навчального процесу;
- мотивації діяльності як студентів, так і викладачів;
- методичного, технічного та аудиторного забезпечення навчального процесу.

Розглянемо як відбувається впровадження індивідуалізації у навчальний процес. Зміна традиційної форми навчання (лекція — практичне заняття або семінар) на індивідуальну форму роботи змінює акценти у взаємодії викладача зі студентами. На перший план висувається консультативна форма роботи, співпраця та творчий пошук на підставі орієнтації на індивідуальні особливості, можливості та потреби студента. Але такий підхід, по-перше, суттєво збільшує навантаження викладача. Не враховувати це недоцільно, бо інакше викладач фізично не буде мати можливості якісно виконувати свою роботу. По-друге, це потребує іншого підходу в організації навчального процесу, що стосується розкладу занять. Можна запропонувати різні підходи для вирішення цієї проблеми, наприклад: поєднання проблемних лекцій з груповими консультаціями та індивідуальними видами робіт. За будь яких умов та підходів така система суттєво відрізняється від існуючої сьогодні і тому її впровадження може викликати певні труднощі і у студентів, і у викладачів.

Індивідуалізація навчального процесу також суттєво залежить від наявного аудиторного фонду. Відсутність достатньої кількості кабінетів та аудиторій (проблема, з якою навіть зараз постійно стикається кожен викладач) стане перепорою на шляху реального впровадження індивідуалізації навчання.

Для того, щоб реально самостійно працювати за індивідуальною програмою, студенти повинні мати достатню кількість навчально-методичної літератури з дисциплін, роздаткові матеріали, комплекти завдань та рекомендації щодо їх виконання. У бібліотеці має бути достатня кількість примірників навчальної літератури, щоб студенти мали можливість нею користуватися. Студенти також повинні мати реальний доступ до комп'ютерів.

Впровадження індивідуалізації навчального процесу неможливе поза реального бажання та мотивації студентів і викладачів. На сьогодні можна стверджувати, що далеко не всі студенти мають реальне бажання вчитися. В умовах жорсткої формалізації процесу навчання (традиційний підхід) ця проблема вирішується завдяки авторитарному впливу викладача, але для творчої співпраці в умовах індивідуалізації навчального процесу сформовані ментальні особливості наших студентів стають суттєвою перешкодою. Тому впровадження індивідуалізації у навчальний процес має сенс здійснювати поступово, поєднуючи її з використанням більш формалізованих традиційних підходів в організації навчання. Сьогодні існує зручна форма — індивідуальний графік роботи студента, на який має сенс переводити лише тих студентів, які дійсно мають бажання та можливості працювати за таким графіком.

Треба також зважати на фактор адаптації студентів до нових підходів у навчанні. Зрозуміло, що студенти старших курсів вже мають певний досвід та відповідні навички навчання у вищому навчальному закладі, в той час, як першокурсники після школи (яка досі реально орієнтована на авторитарний стиль взаємодії вчителя з учнями) практично не налаштовані на самостійну роботу, не вміють її раціонально організувати і тому стикаються з великими труднощами у навчанні. Тому впровадження нових підходів, у першу чергу, доцільно використовувати на старших курсах.

Таким чином, для того, щоб індивідуалізація навчального процесу мала бажані результати доцільно зважувати на ці й інші аспекти, поступово впроваджувати інноваційні підходи у навчальний процес, враховуючи організаційні, психологічні, ментальні, соціальні, мотиваційні та інші фактори.